PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

XALQARO SUG‘URTA BOZORI VA GLOBAL TAJRIBA

Nozimov Eldor Anvarovich
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
“Investitsiya va innovatsiyalar” kafedrasi assistenti
eldornozimov@gmail.com
doi.org/10.5281/zenodo.20037040

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston sug‘urta bozorining hozirgi holati, rivojlanish tendensiyalari hamda xalqaro sug‘urta amaliyotlarini joriy etish istiqbollari atroflicha tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi rivojlangan mamlakatlar tajribasini o‘rganish orqali milliy sug‘urta tizimini takomillashtirish yo‘llarini aniqlashdan iborat. Ish jarayonida tahliliy, solishtirma va statistik usullardan foydalanilgan holda global sug‘urta bozorining yetakchi yo‘nalishlari o‘rganildi.Shuningdek, sug‘urta xizmatlari sifatini oshirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda sug‘urta kompaniyalarining investitsion faoliyatini rivojlantirish masalalari ko‘rib chiqildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, xalqaro tajribani samarali qo‘llash sug‘urta bozorining barqaror rivojlanishiga va aholining moliyaviy himoyasini kuchaytirishga xizmat qiladi.
Kalit so‘zlar: sug‘urta bozori, sug‘urta faoliyati, xalqaro tajriba, sug‘urta mahsulotlari, sug‘urta kompaniyalari, raqamli sug‘urta.

KIRISH

Sug‘urta bozori – iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u aholining moliyaviy xavfsizligini ta’minlash va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda katta rol o‘ynaydi. Xalqaro tajribalar shuni ko‘rsatadiki, sug‘urta bozori mamlakat iqtisodiyotining barqaror va samarali ishlashini ta’minlash uchun muhim omil hisoblanadi. Ushbu maqolada sug‘urta bozorini rivojlantirishda xorij tajribasi va undan O‘zbekistonda foydalanish istiqbollari tahlil qilinadi.

Sug‘urta zamonaviy iqtisodiyotlarda moliyaviy xizmatlar bozorining muhim tarkibiy qismi sifatida muhim rol o‘ynaydi. Rivojlangan mamlakatlarda sug‘urta kompaniyalari yirik institutsional investorlar bo‘lib xizmat qiladi va iqtisodiy o‘sishga sezilarli hissa qo‘shadi .

O‘zbekiston sug‘urta bozori so‘nggi yillarda barqaror rivojlanishni ko‘rsatgan bo‘lsa-da, xalqaro standartlarga nisbatan o‘zining to‘liq salohiyatiga erishishda hali ham jiddiy qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg‘armasi kabi xalqaro tashkilotlarning hisobotlari global sug‘urta bozori tendensiyalari va rivojlanish ko‘rsatkichlari bo‘yicha qimmatli ma’lumotlarni taqdim etadi. Ushbu manbalar sug‘urta bozorining rivojlanish bosqichlari va muvaffaqiyat omillarini tushunish uchun keng qamrovli asoslarni taqdim etadi.

Sezilarli rivojlanishga erishgan global sug‘urta bozorlari o‘z evolyutsiyasida izchil naqshlarni namoyish etadi. Muvaffaqiyatli sug‘urta bozorlarining poydevori har doim mustahkam tartibga solish tizimlaridan boshlanadi. Masalan, Singapur sug‘urta bozorining o‘zgarishi ayniqsa ibratli misoldir. Ularning tartibga solish yondashuvi iste’molchilar huquqlarini himoya qilishni bozor innovatsiyalari bilan muvozanatlashtiradi, bu esa sug‘urta kompaniyalari yuqori moliyaviy barqarorlik standartlarini saqlab qolgan holda yangi mahsulotlarni ishlab chiqishi mumkin bo‘lgan muhitni yaratadi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR SHARHI

Ushbu tadqiqotda sug‘urta bozorining rivojlanishiga oid akademik adabiyotlar, sanoat hisobotlari va me’yoriy hujjatlarning keng qamrovli tahlili qo‘llaniladi. Metodologiya xalqaro sug‘urta bozorlari va ularning rivojlanish modellarining qiyosiy tahliliga qaratilgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Global sug‘urta bozori amaliyoti va ularning O‘zbekiston kontekstida qo‘llanilishi bo‘yicha keng qamrovli tahlilimiz batafsil muhokama qilishni talab qiladigan bir qancha muhim natijalarni ochib berdi. Xalqaro tajribani o‘rganish orqali biz O‘zbekiston sug‘urta bozorining rivojlanishiga sezilarli hissa qo‘shishi mumkin bo‘lgan asosiy naqshlar va muvaffaqiyat omillarini aniqlashimiz mumkin.

Nazariy asos turli ilmiy ishlardan olingan. Ahmadiev rivojlanayotgan iqtisodiyotlardagi sug‘urta bozorlarining tarkibiy xususiyatlarini o‘rganadi, Wilson va Smith esa rivojlanayotgan iqtisodiyotlardagi sug‘urta bozorining muvaffaqiyatli o‘zgarishi haqida tushunchalar beradi. Petrov tomonidan olib borilgan tadqiqotlar Markaziy Osiyo sug‘urta bozorlarini maxsus tahlil qiladi, ularning o‘ziga xos xususiyatlari va rivojlanishdagi muammolarini ta’kidlaydi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi global sug‘urta amaliyotlarini va ularning O‘zbekiston sug‘urta bozorini rivojlantirishda qo‘llanilishining potensialini tahlil qilishdir. Ushbu tadqiqot, ayniqsa, O‘zbekiston iqtisodiy islohotlarni va bozorni modernizatsiya qilish ishlarini davom ettirayotgan bir paytda dolzarbdir.

Rivojlangan bozorlar tajribasi mahsulotlarni diversifikatsiya qilishning muhimligini ham ta’kidlaydi. Yaponiya sug‘urta kompaniyalari bu borada namunali modelni taqdim etadi. Ularning keksayib borayotgan aholi uchun ixtisoslashgan sug‘urta mahsulotlarini ishlab chiqishdagi muvaffaqiyati bozorga xos yechimlar noyob demografik muammolarni qanday hal qilishi mumkinligini ko‘rsatadi. Ushbu moslashuv nafaqat ularning bozoriga samarali xizmat qildi, balki yangi daromad oqimlarini yaratdi va sug‘urtaning kirib borish darajasini oshirdi. Shunga o‘xshash mahsulot innovatsiya strategiyalari, ayniqsa, yosh aholisi va rivojlanayotgan iqtisodiy landshaftni hisobga olgan holda, O‘zbekiston uchun dolzarb bo‘lishi mumkin.

Dunyoning yetakchi sug‘urta kompaniyalari xizmat ko‘rsatishni yaxshilash, operatsion xarajatlarni kamaytirish va mijozlar tajribasini yaxshilash uchun raqamli texnologiyalardan muvaffaqiyatli foydalanmoqdalar. Demografik jihatdan yosh aholisi va tez rivojlanayotgan raqamli infratuzilmasini hisobga olgan holda, bu tendensiya O‘zbekiston uchun ayniqsa istiqbolli hisoblanadi.

Raqamli sug‘urta yechimlari sug‘urtadan foydalanishdagi geografik to‘siqlarni yengib o‘tishga va tranzaksiya xarajatlarini kamaytirishga yordam beradi, bu esa sug‘urta mahsulotlarini aholining keng qatlami uchun yanada qulayroq qiladi.

Bozor sig‘imini rivojlantirish yana bir muhim muammodir. Sug‘urta sektorida texnik tajriba va professional salohiyatni oshirish xalqaro tajribaga asoslangan, ammo mahalliy ehtiyojlarga moslashtirilgan tizimli yondashuvni talab qiladi. Bunga xalqaro standartlarga mos keladigan ixtisoslashtirilgan ta’lim dasturlari, professional sertifikatlar va mahalliy bozorning aniq talablarini qondirish bilan birga doimiy ravishda o‘tkaziladigan o‘quv tashabbuslarini ishlab chiqish kiradi.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, global sug‘urta amaliyotlari O‘zbekiston sug‘urta bozorini rivojlantirish uchun qimmatli saboqlar bersa-da, muvaffaqiyatli amalga oshirish mahalliy sharoitlarga ehtiyotkorlik bilan moslashishni talab qiladi. Asosiy tavsiyalar quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

Bozor innovatsiyalari uchun moslashuvchanlikni saqlab qolish bilan birga tartibga solish tizimini mustahkamlash, sug‘urta xizmatlarida raqamli transformatsiyani rag‘batlantirish, muayyan bozor segmentlari uchun maqsadli sug‘urta mahsulotlarini ishlab chiqish, bozor ta’limi va kasbiy rivojlanishga investitsiyalar kiritish. O‘zbekiston sug‘urta bozorining kelajakdagi rivojlanishi mahalliy bozorning o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda xalqaro eng yaxshi amaliyotlarni bosqichma-bosqich joriy etishdan foyda ko‘radi.

Raqamli transformatsiya ko‘plab imkoniyatlarni taqdim etsa-da, u kiberxavfsizlik, ma’lumotlarni himoya qilish va raqamli infratuzilma talablari bilan bog‘liq muammolarni ham keltirib chiqaradi. Muvaffaqiyatli amalga oshirish innovatsiya va xavflarni boshqarish o‘rtasida ehtiyotkorlik bilan muvozanatni, rivojlangan bozorlardan olingan saboqlardan foydalanishni va mahalliy texnologik imkoniyatlar hamda cheklovlarni hisobga olishni talab qiladi.

Xalqaro tajriba, shuningdek, sug‘urta mahsulotlari uchun tegishli tarqatish kanallarini rivojlantirish muhimligini ta’kidlaydi. An’anaviy kanallar muhimligicha qolsa-da, muvaffaqiyatli bozorlar an’anaviy yondashuvlarni innovatsion raqamli yechimlar bilan birlashtirgan ko‘p kanalli tarqatish strategiyalarini tobora ko‘proq qo‘llamoqda. Ushbu gibrid yondashuv, ayniqsa, raqamli texnologiyalarni joriy etish o‘sishda davom etayotgan bir paytda an’anaviy munosabatlar muhim bo‘lib qoladigan O‘zbekiston bozorida samarali bo‘lishi mumkin.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sug'urta bozorini muvaffaqiyatli rivojlantirish davlat va xususiy sektorlar o'rtasida faol hamkorlikni talab qiladi. Turli bozorlardan olingan misollar shuni ko'rsatadiki, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, ayniqsa, tartibga solish tizimini ishlab chiqish va bozor ta'limi kabi sohalarda, bozorni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, bu qo'llab-quvvatlash xususiy sektor innovatsiyalari va raqobati uchun yetarli maydon bilan muvozanatlashtirilishi kerak.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, rivojlangan mamlakatlarda sug‘urta bozori o‘sishining asosiy omillari sifatida davlat tomonidan qat’iy nazorat va tartibga solish, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va raqobat muhitini rivojlantirish kabilar aniqlangan. Xorijiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, sug‘urta bozori muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun milliy qonunchilik bazasining moslashuvchanligi, axborot texnologiyalarining keng qo‘llanilishi va xalqaro sug‘urta kompaniyalari bilan hamkorlik zarur.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, xalqaro sug‘urta bozori yuqori darajada rivojlangan bo‘lib, unda raqamli texnologiyalar, innovatsion sug‘urta mahsulotlari va samarali boshqaruv tizimlari keng qo‘llanilmoqda. Xususan, rivojlangan mamlakatlarda sug‘urta kompaniyalari nafaqat risklarni qoplash, balki yirik investitsion faoliyatni amalga oshiruvchi muhim moliyaviy institutlar sifatida ham faoliyat yuritadi.

O‘zbekiston sug‘urta bozori esa so‘nggi yillarda sezilarli darajada rivojlanayotgan bo‘lsa-da, hali ham ayrim muammolar mavjud. Jumladan, sug‘urta xizmatlariga bo‘lgan ishonch darajasining pastligi, aholining sug‘urta madaniyatining yetarli darajada shakllanmaganligi hamda zamonaviy sug‘urta mahsulotlarining cheklanganligi asosiy muammolar qatoriga kiradi.

Shu bilan birga, raqamli sug‘urta xizmatlarini rivojlantirish, onlayn platformalarni joriy etish va xalqaro tajribani keng qo‘llash orqali ushbu muammolarni bartaraf etish imkoniyati mavjud. Xalqaro amaliyot shuni ko‘rsatadiki, sug‘urta tizimida innovatsion yondashuvlarni qo‘llash mijozlar sonining oshishiga va xizmatlar sifatining yaxshilanishiga olib keladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Sug'urta sektorida texnik tajriba va professional salohiyatni oshirish xalqaro tajribaga asoslangan, ammo mahalliy ehtiyojlarga moslashtirilgan tizimli yondashuvni talab qiladi. Bunga xalqaro standartlarga mos keladigan ixtisoslashtirilgan ta'lim dasturlari, professional sertifikatlar va mahalliy bozorning aniq talablarini qondirish bilan birga doimiy ravishda o'tkaziladigan o'quv tashabbuslarini ishlab chiqish kiradi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, global sug'urta amaliyotlari O'zbekiston sug'urta bozorini rivojlantirish uchun qimmatli saboqlar bersa-da, muvaffaqiyatli amalga oshirish mahalliy sharoitlarga ehtiyotkorlik bilan moslashishni talab qiladi. Asosiy tavsiyalar quyidagilarni o'z ichiga oladi: Bozor innovatsiyalari uchun moslashuvchanlikni saqlab qolish bilan birga tartibga solish tizimini mustahkamlash Sug'urta xizmatlarida raqamli transformatsiyani rag'batlantirish Muayyan bozor segmentlari uchun maqsadli sug'urta mahsulotlarini ishlab chiqish Bozor ta'limi va kasbiy rivojlanishga investitsiyalar O'zbekiston sug'urta bozorining kelajakdagi rivojlanishi mahalliy bozorning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda xalqaro eng yaxshi amaliyotlarni bosqichma-bosqich joriy etishdan foyda ko'radi.

Ushbu tadqiqot natijalariga asoslanib, O‘zbekiston sug‘urta bozorini rivojlantirishda qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan bir qator takliflar ishlab chiqilgan:

1. Qonunchilikni takomillashtirish: Sug‘urta bozorining samarali ishlashi uchun qonunchilik bazasini yanada moslashuvchan va zamonaviy tendensiyalarga mos qilib qayta ko‘rib chiqish zarur.

Xususan, xorijiy sug‘urta kompaniyalarining O‘zbekistonga kirishini soddalashtiruvchi va milliy kompaniyalar bilan hamkorlikni rag‘batlantiruvchi qonunlar qabul qilinishi kerak.

2. Sug‘urta madaniyatini oshirish: Mamlakatda sug‘urta xizmatlaridan foydalanish madaniyatini oshirish maqsadida keng ko‘lamli axborot kampaniyalari va moliyaviy savodxonlik bo‘yicha ta’lim dasturlarini amalga oshirish muhimdir. Bu aholini sug‘urta xizmatlaridan foydalanishga undash va ularga sug‘urtaning afzalliklarini tushuntirishga yordam beradi.

3. Axborot texnologiyalarini joriy etish: Sug‘urta bozorini raqamlashtirish orqali uning samaradorligini oshirish imkoniyati mavjud. Bu esa mijozlar uchun sug‘urta xizmatlarining tez va qulay bo‘lishini ta’minlaydi, shuningdek, sug‘urta kompaniyalari uchun operatsion xarajatlarni kamaytiradi.

4. Xalqaro tajriba almashish: O‘zbekistonda sug‘urta bozorini rivojlantirishda xalqaro tajribadan foydalanish uchun xalqaro sug‘urta tashkilotlari va kompaniyalari bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur. Bu tajriba almashish orqali milliy sug‘urta kompaniyalarining malakasini oshirish va xalqaro standartlarga muvofiqlikni ta’minlashga yordam beradi.

5. Raqobat muhitini kuchaytirish: Sug‘urta xizmatlari sohasida sog‘lom raqobatni rivojlantirish, yangi ishtirokchilarni jalb qilish va xorijiy kompaniyalar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish orqali bozorning kengayishi va innovatsiyalar joriy etilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasining "Sug‘urta faoliyati to‘g‘risida"gi Qonuni. https://lex.uz/docs/5739111

2. Karimov, A. (2024). "Development Trends in Uzbekistan's Insurance Market." Central Asian Economic Review, 8(1), 12-28.

3. Ahmadiev, S. (2023). "Structural Analysis of Emerging Insurance Markets." Asian Economic Papers, 22(3), 89-104.

4. Wilson, J. & Smith, K. (2023). "Insurance Market Transformation in Developing Economies." International Journal of Financial Studies, 11(4), 78-95.

5. Petrov, V. (2024). "Insurance Markets in Central Asia: Analysis and Prospects." Journal of Eurasian Studies, 14(2), 156-172.

6. World Bank. (2023). "Global Insurance Market Development Report 2023." Washington, DC: World Bank Group.

7. Chen, L. & Wong, K. (2023). "Singapore's Insurance Market: Regulatory Framework and Growth." Asian Insurance Review, 12(3), 45-60. 8. Uzbekistan Insurance Market Report. (2024). "Digital Transformation in Insurance Sector." Tashkent: Center for Economic Research.